

SPORMETRE
The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1242476

Geliş Tarihi (Received): 25.01.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 24.03.2023

Online Yayın Tarihi (Published): 30.09.2023

ÇARKIN DİŞLİLERİ DOĞRU HAREKET EDERSE ÇARK DOĞRU İŞLER: ETİK ÜZERİNE BİR METAFOR

Gizem Ceylan^{1*}, Semiyha Tuncel²

¹Muş Alparslan Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, MUŞ

²Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

Öz: Bu araştırmada, Spor Bilimleri alanında doktora yapan öğrencilerin “etik” kavramına ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Türkiye’deki çeşitli üniversitelerin spor bilimleri alanında doktora eğitimi alan 51 erkek, 43 kadın olmak üzere toplam 92 doktora öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcılara etik kavramına ilişkin sahip oldukları algılarını belirlemek için “metafor formu” hazırlanmıştır. Bu form da katılımcılardan “Etik gibidir; Çünkü” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek, kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Katılımcıların 38 metafor ürettiği görülmüştür. Üretilen metaforlar dört tema ve bu temalar altında yer alan altı kategoriden oluşmaktadır. Katılımcıların en çok “değerler” temasında metaforlar geliştirdikleri belirlenirken, bu temaları “fayda” ve “farkındalık” kategorileri izlemiştir. Katılımcıların en fazla ürettiği metaforlar ahlak, vicdan, su, iç ses, güneş ve kanun şeklinde sıralanmıştır. Doktora öğrencilerinin etik kavramına ilişkin canlı, cansız, soyut ve somut metaforlar kullandıkları ve etik değerlere önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Akademik veya günlük yaşantıda yadsınamaz bir öneme sahip olan etik kavramına doktora öğrencilerinin penceresinden bakılan bu çalışmada etğin insan hayatındaki önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, metafor, spor bilimleri, nitel araştırma yöntemi.

THE WHEEL WORKS RIGHT IF THE WHEEL’S GEARS MOVE RIGHT: A METAPHOR ON ETHICS

Abstract: In this research, it is aimed to examine the perceptions of doctoral students in the field of Sport Sciences regarding the concept of "ethics". The research group consists of a total of 94 doctoral students, 51 male and 43 female, who received doctoral education in the field of sports sciences from various universities in Turkey in the 2021-2022 academic year. To get the data, in the research, a "metaphor form" was prepared to determine the perceptions of the participants about the concept of ethics. In this form, the participants were asked to complete the following sentence: "Ethics is like; Because". The data were analyzed by content analysis method and then categories and themes were created. It was observed that the participants produced 38 metaphors. The metaphors produced consist of four themes and six categories under these themes. While it was determined that the participants mostly developed metaphors in the "values" theme, this theme were followed by the "benefit" and "awareness" categories. The metaphors most produced by the participants were listed as morality, conscience, water, inner voice, sun and law. It has been concluded that doctoral students use animate, inanimate, abstract and concrete metaphors regarding the concept of ethics and attach importance to ethical values. In this study, the concept of ethics, which has an undeniable importance in academic or daily life, was examined from the perspective of doctoral students, and the importance of ethics in human life was tried to be revealed.

Key Words: Ethics, metaphor, qualitative research method.

* Sorumlu Yazar: Gizem Ceylan, Arş. Gör. Dr., E-mail: gizemcayn.87@gmail.com

GİRİŞ

Felsefenin bir dalı olan etik son yirmi yıldır popülerliği gittikçe artmaktadır. Etiğe olan bu ilgilinin son yıllarda artmasının nedeni felsefenin bir dalı olmasının yanı sıra; meslek etiklerinin ilke ve normlarıdır. İnsan davranışlarını konu alan etik karakteristik bir eylem kuramı sayılamaz. Çünkü etik içeriğinde, her türlü insan etkinliklerini ve davranışlarını değil, ahlaki vurgulayan eylem ve faaliyetleri inceler. Yani gerçekleşen veya gerçekleşecek olan bir eylemi ahlaki bakımdan iyi bir davranış olarak nitelendiren durumu sorgular. Bu bağlamda ahlak, iyi ödev, gereklilik, müsaade vb. gibi kavramlar üzerinde önemli rol oynar (Pieper, 1999).

Eski Yunancadan gelen etik sözcüğünün kelime anlamı ‘ahlaki, ahlakla ilgili’ şeklinde tanımlanır. Fakat toplumların “iyi” ya da “doğru” olanı arama ihtiyacı birtakım değerlerin oluşmasına neden olmuştur. Oluşan bu değerler genelde evrensel kabul görmüş değerlerdir ve evrensel kabul edilen değerler etik olarak ifade edilir (Dolaşır, 2006). Kişisel değerlerimizi ölçüt görerek, aralıksız bir şekilde süregelen olgu ve olaylara karşı öznel yargılarda bulunuruz. Bu nedenle değerler, eylemlerimizi ve etkileşim halinde olduğumuz diğer bireylerin eylemlerine de tesir eden karmaşık tavır setlerinin bir parçası haline gelir (Chippendale, 2001). Değerlerin, davranışların ve seçimlerin analiz edilmesinde; doğru ve yanlış sistematik bir şekilde ölçen ve felsefenin bir dalı kabul edilen etik kavramı, insanların bir arada yaşayabilmeleri için karşılıklı olarak sorumluluklarını açıklamada gereklidir (Aydın, 2016).

Etik olgusu genellikle ahlak kavramı ile iç içe geçmiştir, öyle ki; etik denildiğinde ilk akla gelen ahlaki davranışlar sergilemek veya düşünmektir. Oysa etik, ahlak felsefesi denilen bir felsefe alanına adımını atmıştır (Doğan, 2004). Bu bağlamda etik, felsefenin ahlâkî değerle ilişkili olan alt dalına tekâmül etmektedir. Etik kavramı çoğu kez ahlakla karıştırılsa da gerek etik gerekse ahlak kelime olarak aynı kökten (yani töre, gelenek, görenek, alışkanlık, karakter, huy, mizaç) türemiş olmalarına rağmen etik deyince anlaşılması gereken “felsefe açısından ahlaktır”, yani "ahlaklılığın felsefesidir (Cevizci, 2013). Habermas (1993) ahlaki ve etik söylemler arasında açık bir fark olduğunu; etik değerleri, ahlaki normlardan hem türetilmeleri hem de uygulanabilirliği açısından ayrılma olduğunu ifade etmiştir. Gerçekten de bir anlamda etik, ahlaki yaşayış ilkeleri ve unsurlarına dair bilginin elde edilmesine yönelik felsefi bir faaliyet alanıdır (Gökalp, 2010).

Birbiri ile neredeyse bütünleşmiş bu iki kavramın ayırımına değinecek olursak: Ahlâk eylemin pratiği olduğu yerde, etik eylemin teorisi olmak durumundadır diyebiliriz (Cevizci, 2002). Artık neyin iyi ve doğru, neyin kötü ve yanlış olduğunu araştıran, insani yaşamın asıl hedefinin ne olması ile ilgilenen, düzenli ve dürüst bir hayatın ne gibi faktörleri kapsaması gerektiğini araştıran felsefe dalı olarak belirtebileceğimiz etiğin esas ayrıcalığı; belirli bir düşünce veya davranışı kanıtlama ya da çürütmek için ortaya konan tasavvurlar üzerinde tartışmak ve temellendirmek için çabalamasıdır (Cevizci, 2002). Benzer bir şekilde, ahlak bir teori; etik ise bu teorinin pratikte takip edilmesi biçiminde biri bir diğerinden farklılaşabilir. Yazısız kurallar bütünü olan ahlak, kültüre ve topluma göre değişiklik gösterirken, etik toplumdan topluma, kültürden kültüre hatta gelenek, görenek ve örfe göre farklılaşan bu yazısız ahlaki kuralların yaşamın, içinde nasıl şekillendiği ya da neden farklılaştığı gibi sorulara yanıtlar bulmayı amaçlar (Ocak ve Boyraz 2020).

İnsanların tutum ve davranışlarını ahlaki bakımdan yorumlayabilme becerisi olarak belirtilen etik, özellikle felsefe ve sanat olmak üzere ekonomi, sosyoloji, siyasi, spor vb. temel bilim dallarıyla da yakından ilişkili bir olgu olarak ele alınabilmektedir (Karadağ, 2020). Bu noktada spor kavramı sağlık bir toplum oluşturmanın yanı sıra, ulusal ve uluslararası barış ve

hoşgörü açısından önemli bir disiplin olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla etik, sportmenlik kavramını içinde barındıran spor biliminin kurumsal açıdan sorgulanmasına yardımcı olur. Bu bağlamda, multidisipliner bir alan olan spor biliminin geniş yelpazesi altında yer alan spor eylemlerinde olması gereken ilke, norm ve değerler etik ile belirlenir (Şahin, 2018). Sporun ilerlemesinde büyük öneme sahip sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını doğru, adil, şeffaf, bağımsız ve saygı duyma gibi evrensel değerler çerçevesinde uygulamaları ve faaliyetlerini ilkelerle ilişkilendirmelerini kapsayan spor etiğinin en temel amacı, spor alanında tanınmış evrensel etik ilke ve değerlerin özümsetilerek eylem olarak uygulanmasını hayata geçirmektir (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009). Bu evrensel etik ilke ve değerlerin hayata geçirilmesinde eğitim kültürel bir aktarım olarak önemli bir etkiye sahiptir.

Eğitimle, etik değerlerin ve ilkelerin benimsetilmesi veya öğretilmesi konusunda net bir fikir birliği olmasa da etik eğitimlerinin karar vermede etik yaklaşımlara başvurmayı, ahlaki irdelemeyi ve etik dışı davranışlara olan farkındalığı destekleyeceği düşünülmektedir (Demirkasımoğlu, 2020). Çünkü etik, eğitim-öğretim ve okul olgularının içeriklerinde bireyi iyiye ve doğruya yönlendirmeyi amaçlayan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydın, 2021, 3). Meslek hayatına başlamadan önce verilen hizmet öncesi eğitimler toplumda yer alan bireylerin niteliğini artırmaktadır. Nitelikli bireyler toplumların gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bundan dolayı toplumun yükseköğretim düzeyinde eğitim alan bireylerden beklentileri vardır. Bu bağlamda, üniversiteler de uygulanan eğitim-öğretim faaliyetlerinin yadsınamaz iki önemli görevi vardır: Birincisi, oluşturulan ilmi bilginin yayılmasını sağlamak; ikincisi ise, genç yetenekleri kabiliyetleri doğrultusunda yetiştirmek ve ilerlemelerini sağlamaktır. Yükseköğretim aşamasında lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitimler mevcuttur. Bu eğitimlerin en üst düzeyi olan doktora eğitimi; yeni bir durumu inceleme yoluyla bulmayı hedefleyen gerek akademik dersler gerekse araştırma projeleri gerçekleştirme zorunlu kılan bir eğitim düzeyidir (Aydın, 2002). Bu bağlamda lisansüstü eğitim düzeyinde olan ve bilim insanı olmaya aday bireylerin özellikle bilimsel etik konusunda yeterli donanıma sahip olmaları için bilimsel etik konusunda yetiştirilmelerine gereken önem verilmelidir. Eğitimde araştırma etiği ile yayın etiğinde dikkat edilmesi ve uyulması gereken normları benimsetecek, etkin ve verimli bir şekilde uygulamalarını sağlayacak bir derse yer verilmesi lisansüstü öğrencilerin akademik etik gelişmelerini destekleyecektir (Özden ve Ergin, 2013). Aynı zamanda lisansüstü eğitimde akademik danışmanların etik yönergelerin farkında olması ve öğrencilerine etik konularında yol göstermesi de önemlidir (Güler ve ark., 2021). Ahlak felsefesinin büyük düşünürü Immanuel Kant'ın "İyi bir eğitim ile iyi bir dünya doğar." sözleri, bu noktadaki ümidini göstermektedir (Aydın, 2021). Bu noktada doktora öğrencilerinin buldukları konum ve durum nedeniyle etik kavramına olan bakış açıları tarafımızca merak konusu olmuştur.

Literatür incelendiğinde spor bilimleri alanında metafor ile ilgili yapılan çalışmalara rastlamak mümkündür (Acar, 2022; Kurtipek ve Güngör, 2018; Kozak ve ark., 2020; Spandler ve ark., 2013) fakat bu çalışmalar incelendiğinde daha çok spora ve farklı spor branşlarına ait olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, mevcut araştırmamızın odak noktası spor bilimleri alanında doktora eğitimi alan bireylerin etik kavramına yönelik algılarını ortaya koymak ve alanda yapılacak araştırmalara farklı bir bakış açısı sunmaktır.

Spor bilimleri alanında doktora eğitimi alan bireyler eğitim ve öğretimde kültürel bir aktarımı sağlamalarının yanı sıra, etik davranışlar açısından da bir rol model olarak düşünüldüğünde, 'etik' olgusunu nasıl gördükleri, neye ve nelere; neden benzettikleri ve nelerle bağdaştırdıklarını metaforlar yöntemi ile belirlemek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Metaforlar, bulguları aktarmanın en etkili ve akıllı yöntemlerinden biri olabilir. Güçlü bir metafor tek bir ibare ile çok fazla anlam ifade edebilir (Patton, 2014).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseniyle yapılan araştırmalarda belli bir olguya ilişkin, bireyin sahip olduğu algıların ortaya çıkarılması ve yorumlanması temel amaçtır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Evren-Örneklem (Araştırma Grubu)

Araştırmanın çalışma grubunu belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Marshall ve Rossman'a göre (2014) ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması durumu olarak betimlemekte ve ölçütün araştırmacı tarafından oluşturulabileceği gibi daha önceden hazırlanmış ölçütler listesinin de kullanılabilmesini belirtmektedir. Bu doğrultuda araştırma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin YÖK'e bağlı çeşitli üniversitelerinde spor bilimleri alanında doktora yapan 92 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, spor bilimleri alanında doktora yapan öğrencilerin "etik" kavramına ilişkin algılarını belirlemek için "Google Form" aracılığıyla çevrim içi bir veri toplama aracı hazırlanmıştır. Bu veri toplama aracının yer aldığı bağlantı adresi sosyal ağ uygulaması (WhatsApp) kullanılarak tanıtım metni ile beraber gönüllülük esası dikkate alınarak gönderilmiştir. Öğrencilerden, veri toplama aracının ilk bölümünde cinsiyet, yaş, meslek gibi demografik özelliklerini yazmaları istenmiştir. İkinci bölümünde ise etik kavramına ait metaforlarını ifade etmeleri amacıyla öğrencilerden "Etik gibidir. Çünkü" cümlesini doldurmaları istenmiştir. Bağlantı linki 5-25 Şubat 2021 tarihi arasında erişime açık kalmış, veriler toplandıktan sonra erişime kapatılıp, istatistiksel çözümleme için veri setine dönüştürülmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen metaforlar bir betimleme aracı olarak kullanıldığından verilerin analizinde nitel araştırma yaklaşımlarından içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerin tanımlanması, kodlanması ve kategorileştirilmesi sürecidir (Patton, 2018). Verilerin analizine başlamak için öncelikle katılımcıların formları K1'den K92'e kadar numaralandırılmıştır. Araştırmada katılımcıların belirttikleri metaforların içerik analiziyle değerlendirilmesi ve yorumlanması; (1) kodlama ve ayıklama aşaması, (2) örnek metafor imgesi derleme aşaması, (3) kategori geliştirme aşaması, (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması ve (5) nicel veri analizi için verileri SPSS paket programına aktarma aşaması şeklindedir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için ise, veri analizi sonucunda ulaşılan kavramsal kategorilerin elde edilen temaları temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla 3 alan uzmanı (1 Eğitim bilimci, 2 Spor bilimci) tarafından veriler analiz edilmiş; elde edilen kodlar ve kodların temsil ettiği kategoriler karşılaştırılmıştır. Araştırma verileri 3 araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlandıktan sonra ortaya çıkan kod ve kategori listesine son şekli verilmiştir. Araştırmada toplam 38 metafor üretilmiş olup, 92 görüş içerisinde görüş ayrılığı belirlenmemiştir.

BULGULAR

Spor Bilimleri Fakültesi doktora öğrencilerinin ‘Etik’ kavramıyla ilgili belirttikleri metafor çeşitleri, tema ve kategorileri sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların ‘etik’ kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar

Metafor Sırası	Metafor Adı	f	Metafor Sırası	Metafor Adı	f
1	Ahlak	19	21	Çocuk	1
2	Vicdan	9	22	Terazi	1
3	Su	5	23	Göleğin ilmeği	1
4	içses	5	24	Bitki	1
5	Kanun	4	25	Irmak	1
6	Güneş	4	26	Uyku	1
7	Dürüstlük	3	27	Adım atmak	1
8	Onur	3	28	Yol	1
9	Karakter	2	29	Çiçek	1
10	Kişilik	2	30	Işık	1
11	Bina Kolonu	2	31	Namus	1
12	Hakem	2	32	Mum	1
13	Anayasa	2	33	Lastik	1
14	Adalet	2	34	Bebek	1
15	Trafik Lambası	2	35	Tanrı	1
16	Kitap	2	36	Değirmen çarkı	1
17	Hava	2	37	Ampul	1
18	Emek	2	38	Pusula	1
19	Far	1	TOPLAM GÖRÜŞ		92
20	Anne	1			

Tablo 1 incelendiğinde; Katılımcıların ‘Etik’ kavramına yönelik toplam 38 çeşit metafor ürettikleri ve bunun için 92 görüş belirttikleri görülmektedir. En yüksek frekansa sahip metafor, *ahlak* (19) metaforu olmuştur. Bunun dışında *vicdan* (9) *su* (5), *içses* (4) *güneş* (4) ve *kanun* (4) metaforlarının frekansları diğerlerinden daha yüksektir.

Tablo 2. Katılımcıların ‘etik’ kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların tema ve kategorilere göre dağılımı

Tema	Kategori	f	Metaforlar
Değerler	Ahlaki değerler	28	<i>Ahlak</i> (n=19), <i>Vicdan</i> (n=9)
	Evrensel değerler	16	<i>Kanun</i> (n=4), <i>Onur</i> (n=3), <i>Emek</i> (n=2), <i>Hakem</i> (n=2), <i>Anayasa</i> (n=2), <i>Adalet</i> (n=2), <i>Namus</i>
Farkındalık	Bilinçlilik	14	<i>Trafik lambası</i> (n=2), <i>Kitap</i> (n=2), <i>Anne</i> , <i>Terazi</i> , <i>Göleğin ilmeği</i> , <i>Irmak</i> , <i>Adım atmak</i> , <i>Yol</i> , <i>Değirmen çarkı</i> , <i>Pusula</i> , <i>Çiçek</i> , <i>Tanrı</i>
İhtiyaçlar	Temel ihtiyaçlar	12	<i>Su</i> (n=5), <i>Bina kolonu</i> (n=2), <i>Hava</i> (n=2), <i>Uyku</i> , <i>Lastik</i> , <i>Bebek</i>
Fayda	Bireysel fayda	12	<i>İçses</i> (n=5), <i>Dürüstlük</i> (n=3), <i>Karakter</i> (n=2), <i>Kişilik</i> (n=2)
	Toplumsal fayda	10	<i>Güneş</i> (n=4), <i>Far</i> , <i>Işık</i> , <i>Mum</i> , <i>Ampul</i> <i>Çocuk</i> , <i>Bitki</i>
Toplam		92	

Doktora öğrencilerinin etik ile ilgili ürettikleri metaforlar dört tema ve bu temalar altında yer alan altı kategoriden oluşmaktadır (Tablo 2). Değerler temasında ahlaki değerler (f;28) ve evrensel değerler (f;16) kategorileri; farkındalık temasında bilinçlilik (f;14) kategorisi; ihtiyaçlar temasında temel ihtiyaçlar (f;12) kategorisi; fayda temasında bireysel fayda (f;12) ve toplumsal fayda (f;10) kategorileri ortaya çıkmıştır.

Tablo 3 ile Tablo 6 arasındaki temalar ile kategoriler ve açıklama ifadeleri aşağıda verilmiştir.**Tablo 3.** “Değerler” temasında belirtilen metaforlar ve açıklama örnekleri

Tema	Kategori	f	Metaforlar
Değerler	Ahlaki değerler	28	<i>Ahlak (n=19), Vicdan (n=9),</i>
	Evrensel değerler	16	<i>Kanun (n=4), Onur (n=3), Emek (n=2), Hakem (n=2), Anayasa(n=2), Adalet (n=2), Namus,</i>

Doktora öğrencilerinin açıklama örneklerinden alıntılar;

Ahlak; etik, bir toplumun ahlaki değerlerini kapsar (K6)

Vicdan; vicdanın kadar ahlaklı olursun (K27)

Onur; her şeyde olduğu gibi bilimde de onur önemlidir ve etik ilkeleri benimseyen insan onurludur (K53)

Hakem; çünkü, kurallar bütününe uyarak olayları yorumlar (K51)

Tablo 3’e göre etik ile ilgili “değerler” temasında 9 metafor üretilmiştir. Örnek verilen açıklama cümlelerine göre doktora öğrencilerinin, etik kavramını ahlak, vicdan, kanun, adalet, hakem gibi hem ahlaki hem de evrensel yönüyle değerler bütünlüğüne vurgu yaptıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 4. “Farkındalık” temasında belirtilen metaforlar ve açıklama örnekleri

Tema	Kategori	f	Metaforlar
Farkındalık	Bilinçlilik	14	<i>Trafik lambası(n=2), Kitap (n=2), Anne, Terazî, Gömleğin ilmeği, Irmak, Adım atmak, Yol, Değirmen çarkı, Pusula, Çiçek, Tanrı</i>

Doktora öğrencilerinin açıklama örneklerinden alıntılar;

Trafik lambası; çünkü trafikte işaret ve işaretçilerini takip etmezsen yanlış yola yönelebilirsin (K61)

Gömleğin ilmeği; doğru yerden başlamazsan hep başa dönersin (K18)

Pusula; şaşırılmaz, aldatmaz doğru olanı gösterir (K20)

Tanrı; varlığını kabul ederler ama kimse tam anlamıyla inanmaz (K56)

Terazi; çünkü terazinin kefesini yanlış veya doğruya göre şekil alabilir (K40)

Tablo 4’e göre etik ile ilgili “farkındalık” temasında 12 metafor üretilmiştir. Örnek verilen açıklama cümlelerine göre doktora öğrencilerinin, etik kavramını trafik lambası, gömleğin ilmeği, pusula gibi metaforlara benzeterek etiği insanları doğru davranışa sevk etmesi yönünden farkındalığa vurgu yaptıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 5. “İhtiyaçlar” temasında belirtilen metaforlar ve açıklama örnekleri

Tema	Kategori	f	Metaforlar
İhtiyaçlar	Temel ihtiyaçlar	12	<i>Su (n=5), Bina kolonu (n=2), Hava (n=2), Uyku, Lastik, Bebek,</i>

Doktora öğrencilerinin açıklama örneklerinden alıntılar;

Su; çünkü su canlıların yaşaması için hayati öneme sahiptir (K50)

Bina kolonu; çünkü etik tıpkı bina kolonları gibi, değerlerimizi ayakta tutar (K79)

Hava; çünkü oksijen için temiz havaya ihtiyaç duyarız tıpkı doğru ve yanlış ayırt etmek için etiğe ihtiyaç duyduğumuz gibi (K89)

Lastik; görevi ani frende motor gücünü devreye sokmak, kalkışta hareketsiz arabayı taşımak vb. etiğinde toplum için yerine getirilmesi zorunlu görevleri vardır (K87)

Tablo 5’e göre etik ile ilgili “ihtiyaçlar” temasında 6 metafor üretilmiştir. Örnek verilen açıklama cümlelerine göre doktora öğrencilerinin, etik kavramını su, bina kolonu, hava, lastik

gibi metaforlara benzeterek etiği insanlar için temel (zorunlu) ihtiyaçlar özelliğine vurgu yaptıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 6. “Fayda” temasında belirtilen metaforlar ve açıklama örnekleri

Tema	Kategori	f	Metaforlar
Fayda	Bireysel fayda	12	<i>İç ses (n=5), Dürüstlük (n=3), Karakter (n=2), Kişilik (n=2),</i>
	Toplumsal fayda	10	<i>Güneş (n=4), Far, Işık, Mum, Ampul, Çocuk, Bitki,</i>

Doktora öğrencilerinin açıklama örneklerinden alıntılar;

İç ses; Duyulur bir şey yok görülürde bir şey yok ama doğru olanı yapmaya yönlendiren bir içses var (K39)

Dürüstlük; çünkü yapılan her işte dürüstlük bizi uzun vade de daha üst düzey bir başarı seviyesine getirir (K67)

Karakter; Bireyin çalışmalarına yön veren bir duruş, başkalarının haklarını koruyan bir davranış biçimidir (K34)

Güneş; çünkü tüm karanlıklar güneş ile aydınlanır (K74)

Far; Karanlık bir yolda farlar olmadan önümüzü göremeyiz (K31)

Mum; çünkü yandıkça sizi ve çevrenizi aydınlatır (K10)

Tablo 6’ e göre etik ile ilgili “fayda” temasında 11 metafor üretilmiştir. Örnek verilen açıklama cümlelerine göre doktora öğrencilerinin, etik kavramını içses, dürüstlük, güneş, mum gibi metaforlara benzeterek etiğin insanlar için gerek bireysel gerekse toplumsal yönden bireylere fayda sağladığına vurgu yaptıkları gözlemlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Spor Bilimleri alanında doktora yapan öğrencilerin “etik” kavramına ilişkin algılarını incelemeyi hedeflediğimiz çalışmamızda 92 doktora öğrencisinin görüşüne ulaşılmış ve 38 metafor elde edilmiştir. Elde edilen metaforlar dört tema ve bu temalar altında yer alan altı kategoriden oluşmaktadır. Çalışmamızda elde edilen en önemli sonuçlardan birisi 92 doktora öğrencisinden 28’inin etik kavramını değer temasında yer alan ‘ahlak’ ve ‘vicdan’ kelimelerine benzetmiş olmasıdır. Değerler temasında ahlaki değerler (f;28) ve evrensel değerler (f;16) kategorileri; farkındalık temasında bilinçlilik (f;14) kategorisi; ihtiyaçlar temasında temel ihtiyaçlar (f;12) kategorisi; fayda temasında bireysel fayda (f;12) ve toplumsal fayda (f;10) kategorileri ortaya çıkmıştır.

Etik kavramı için genellikle kültürden kültüre farklılık gösteren (ahlak) ve kişinin kendi ahlaki değerlerini temel alan (vicdan) ile özdeşleştirdikleri görülmüştür. Ayrıca bu kavramları andıran (iç ses, kanun, onur, adalet, namus, vb.) metaforlar geliştirdikleri belirlenmiştir. Bu oluşumun nedeni doktora öğrencilerinin etik kavramını farklı yönleri bakımından farklı kavram ve isimleri kullanarak yorumlamaya çalıştıklarını göstermektedir. İlgili bu durumun neticesinde doktora öğrencilerinin metaforlar yardımı ile bir anlamı, kavramı veya düşünceyi; başka bir anlam, kavram veya düşünce ile yorumlayabilme yetisini doğrulamaktadır (Lakoff ve Johnson, 2005).

Üretilen metaforlar tema ve kategorilere göre incelendiğinde; spor bilimleri alanında doktora yapan öğrencilerin bakış açılarının daha net olarak ortaya çıktığı görülebilmektedir. Bu noktada; doktora öğrencilerinin 44’ünün değerler temasında yoğunlaştığı ve 9 metafor ürettiği görülmektedir. Üretilen bu metaforların *ahlak, vicdan, kanun, onur, emek, hakem, anayasa, adalet, namus* şeklinde sıralandığı belirlenmiştir. Ulaşılan bu metaforlar etik denilince akla önce ahlak geldiğini ve özünde ahlak anlamını içeren kavramların takip ettiğini göstermektedir. Bu noktada ahlak felsefesi denen felsefe alanına adımını atan etik olgusunu ahlaki değerlerle ilişkilendirmek mümkündür (Doğan, 2004, 17; Cevizci, 2013, 78). Ahlaki eylemlerimiz; birkaç

seçenek arasında karar verme durumuyla karşılaştığımız anda başlar ve karar verme sürecinin sağlıklı sonuçlanması için (doğru mu yoksa yalan mı söylenmesi gerektiği gibi) alternatif düşünceler ortaya çıkar. Bu durumda vicdanın canlanmasına uygun ortamı oluşturmak için ahlaki duygunun da canlanması ve iyiliğin, paylaşmanın hoşluğu ile şiddetin kötülüğü, saygı gibi değerlerin benimsenmesi kaçınılmazdır (Ada ve Silman, 2020). Kazanılan değerlerin etik karar verme sürecine olan desteği tamamını destekler niteliktedir. Çünkü değerler bireyin tüm karar ve davranışlarını kanalizasyon eden, neye niçin önem verdiklerini belirleyen tercihlerdir (Aydın, 2021, 39).

Farkındalık temasında doktora öğrencilerinin toplam 12 metafor ürettiği görülmektedir. Spor bilimleri alanında doktora eğitimi alan öğrencilerin etik kavramını *trafik lambası, kitap, anne, terazi, gömleğin ilmeği, ırmak, adım atmak, yol, değirmen çarkı, pusula, çiçek, tanrı* gibi metaforlara benzeterek eylemlerin gerçekleştirilmesinde asıl olması gerekene vurgu yapmış farkındalıklarını bilinçli olmaları ile göstermişlerdir. Farkındalık düzeyi gelişmiş bireylerin durumlara, sorunlara ve kavramlara karşı bakış açıları tutumlarıyla ilişkidir (Kağıtçıbaşı, 1999). Yani bir olay veya olguyu tecrübe etmiş birey, yaşananları elde ettiği tecrübe ile tutum ve davranışa dönüştürme durumunda kavramı veya olayı içselleştirir ve kendi yargılarını devreye sokarak kararlarını belirtir (Uyar ve Sunay, 2020). Eğitim- öğretimin son basamağı sayılan doktora seviyesindeki katılımcıların gerek aldıkları derslerin gerekse yaşadıkları sonucu elde ettikleri kazanımlarının farkındalıklarını arttırdığını düşünmek olasıdır. Bu noktada doktora öğrencileri etik kavramını farkındalık teması altında bilinçlilik kategorisi ile ilişkilendirecek metaforlar üretmişlerdir.

İhtiyaç temasında doktora öğrencilerinin toplam 6 metafor ürettiği görülmektedir. Spor bilimleri alanında doktora eğitimi alan öğrencilerin etik kavramını *su, bina kolonu, hava, uyku, lastik, bebek* gibi metaforlara benzeterek etiği insanlar için temel (zorunlu) ihtiyaçlar özelliğine vurgu yaptıkları gözlemlenmiştir. Abraham Maslow 1943 yılında insanların ihtiyaçları üzerine yaptığı çalışmalarında; hayat boyunca her zaman ihtiyaçların söz konusu olduğu ve bu ihtiyaçlar giderilse de yerini yeni ihtiyaçlara bırakacağını belirtmiştir (Çoban, 2021). Bu bağlamda toplumda bireylerin; iyi olma, mutluluk hali veya yaşamsal doyuma erişimde bir takım temel ve zorunlu ihtiyaçlara gereksinimleri olağandır. Etik gerek bireysel gerekse toplu yaşamda huzur ve refah için ihtiyaç duyulan değer, ilke, norm ve standartların var oluşudur.

Fayda temasında doktora öğrencilerinin toplam 11 metafor ürettiği görülmektedir. Spor bilimleri alanında doktora eğitimi alan öğrencilerin etik kavramını *içses, dürüstlük, karakter, kişilik, güneş, far, ışık, mum, ampul, çocuk, bitki* gibi metaforlara benzeterek etiğin insanlar için gerek bireysel gerekse toplumsal yönden bireylere fayda sağladığına vurgu yaptıkları gözlemlenmiştir. Etik ilkelerin temelinde olan hakkaniyet, insan hakları, bireysellik ve fayda ilkelerinin amacı, insanların birbirleriyle ilişkilerinde eylemde bulunurken neyi, nasıl ve neden gerçekleştirmesi konusunda yardımcı olmaktır (Demirtaş, 2020). Bir davranışın, eylemin veya düşüncenin, etik ilkeler kapsamında değerlendirilerek yapılmasının sonuçlarının bireysel veya toplumsal olarak kişi veya kişilere fayda sağlaması muhtemeldir. Dolayısıyla etik kavramının doktora öğrencilerinde fayda içeriğini kapsayacak metaforları çağrışım yapması olağandır.

Sonuç olarak spor bilimleri alanında doktora eğitimi alan öğrencilerin ifade ettikleri 38 metafor bize zengin bir skala sunmuş 4 tema altında 6 kategori içerisinde boyutlandırılmıştır. Ortaya çıkan tema ve kategoriler her ne kadar bağımsız olarak başlıklar altında yer alsada özünde dizgesel bir kümeyi betimlemektedir. Bu kapsamda, en çok katılım değerler temasında olmuştur. Bu temada, ahlaki değerler ve evrensel değerler kategorileri ortaya çıkmış, doktora öğrencileri açısından etik kavramının değer boyutu ile önemi gösterilmiştir. Ahlaki veya

evrensel değerler olsun fark etmeksizin insan davranışlarında neyin doğru, iyi, güzel veya neyin yanlış, kötü, çirkin olduğunu belirleyen değerlerimizdir. 11 metaforun üretildiği fayda teması, bireysel ve toplumsal fayda kategorisi içinde incelemiş olup etik kavramının insana sağladığı kolaylaştırıcı ve geliştirici faydaları yansıtacak betimlemeler yapıldığı görülmüştür. Farkındalık temasında tek kategori altında 12 metafor üretilmiştir. Bu temada doktora öğrencileri etik kavramının yol gösterici bir unsur olduğuna ve doğruya yönlendirdiğine olan inançları doğrultusunda benzetmeler yapmışlardır. 6 metaforun üretildiği ihtiyaçlar teması, temel ihtiyaçlar kategorisi içinde incelenmiştir. Yaşamın gerekliliği için olmazsa olmaz olarak değerlendirilecek kavramlara benzetilen etik olgusunun toplumsal yaşamda birlik ve beraberlik için bireyi de kapsayacak şekilde önemli bir rolüne dikkat çektikleri görülmüştür.

Etik kavramı yeni bir oluşum olmamasına rağmen meslek etiği kapsamında günümüzde sık sık karşımıza çıkmakta ve meslek grupları içerisinde değer, ilke ve normları ile yerini almaktadır. Lisansüstü eğitim alan bireylerin akademik kimliklerinin oluşumunda etik kavramına olan tutum ve davranışları, gelecekteki çalışmalarına ışık olabileceği gibi yetiştirecekleri nesillere de yol olacaktır.

Çalışma sonuçları dikkate alındığında: Etik kavramı kurallar toplumu açısından ele alındığında, toplumu ahlaki açıdan dönüştürmekte ve kültürel aktarımda önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamda önerimiz etik ve ahlaka ilişkin derslerin eğitim-öğretimin başlangıç seviyesinden itibaren verilmesi zorunludur. Akademik etik kapsamında öğretim elemanlarına seminer, sempozyum vb. eğitimler verilmeli ve bilimsel araştırma kapsamında etik kurallar iyice benimsetilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acar, K. (2022). Covid-19 sürecinde spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik algıları: Bir metafor analizi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 1764-1796. doi: 10.29299/kefad.986952
- Ada, Ş., Silman, F. (2020). *Eğitimde etik ve ahlak*. Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2016). *Akademik etik*. Pegem Akademi Yayıncılık. 45-59.
- Aydın İ. (2021). *Eğitim ve öğretimde etik*. Pegem Akademi. 1-6; 39.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*. Engin Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2013). *Bir bakışta felsefe*. Lider Gençlik Kitapları.
- Chippendale, P. (2001). On values, ethics, morals & principles. *A values Inventory (AVI)*, 1-6.
- Çoban, G. S. (2021). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kendini gerçekleştirme basamağında gizil yetenekler. *European Journal of Educational ve Social Sciences*. 6 (1), 111-118.
- Demirkasımoğlu, N. (2020). *Etik ve Eğitim*. Arı yayıncılık. 132-135.
- Demirtaş, Z. (2020). Etik ilke, etik kural, iş ve meslek ahlakı/etiği. B. Oral, A. Çoban, M. Bars (Editörler). *Eğitimde Ahlak ve Etik* içinde (37-50). Pegem akademi.
- Doğan, Ö. (2004). *Etik-ahlak felsefesi*. İnkılap.
- Dolaşır, S. (2006). *Antrenörlük etiği ve ilkeleri*. Gazi Kitapevi.
- Gökalp, N. (2010). *Duygu ve etik*. Ebabel Yayınları, 21-23.

Güler, D., Güler, Y., & Tuncel, S. (2021). Lisansüstü Eğitimde Öğrencilerin Danışmanı ile Olan İlişkilerinde Yaşadıkları Etik Dışı Davranışlar. *Education & Youth Research*, 1(1), 21-30.

Habermas, J. (1993). *Justification and application: Remarks on discourse ethics* (Çev. C. Cronin). The MIT Press, 147-176.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. Evrim Yayınevi.

Karadağ, N. (2020). Etik ve meslek kavramı, etik kuramları. N. Cemaloğlu (Ed.), *Bilimsel Araştırma Teknikleri* içinde (239-253). Pegem akademi.

Kozak, M., Bayrakdar, A., Karaman, M., & Zorba, E. (2020). Determination of the perceptions of individuals engaged in regular physical activity on the concept of wellness: A metaphor analysis study. *African Educational Research Journal*, 8(1), 43-48. doi: 10.30918/AERJ.8S1.20.006

Kurtipek, S., & Güngör, N. B. (2018). Determination of the Perceptions of Sport Manager Candidates Related on the Concept of Manager: A Metaphor Analysis Study. *International Journal of Higher Education*, 7(5), 158-166. doi:10.5430/ijhe.v7n5p158

Lakoff, G., & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (Çev. G.Y. Demir). İstanbul: Paradigma.

Patton, M. Q. (2018). *Nitel analiz ve yorumlama*. (Çev. Bütün, M., Demir, S. B.). Ankara: Pegem Akademi. 504-506.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel analiz ve yorumlama*. (Çev. Bütün, M., Demir, S. B.). Ankara: Pegem Akademi.

Pence, G. (2015). *Medical ethics: Accounts of ground-breaking cases*. MC Graw Hill Education, Seventh Edition.

Pieper, A. (1999). *Etiğe Giriş*. (Çev. Atayman, V., Sezer, G.). Ayrıntı Yayınları.

Tuncel, S., D., & Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? nasıl ölçülür? ölçek geliştirme: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 159-168. doi.org/10.1501/Sporm_0000000166

Şahin, M. (2018). *Sporda etik değer*. Spor yayınevi ve kitapevi. 9-13.

Ocak, G., & Boyraz, S. (2020). Ahlak ve etik ile ilgili teoriler. B. Oral, A. Çoban, M. Bars (Editörler). *Eğitimde Ahlak ve Etik* içinde (25-35). Pegem akademi.

Özden, M., & Ergin, B. (2013). Lisansüstü Öğrencilerinin Bilimsel Araştırmalarda Uygulanan Etik Kurallara Yönelik Düşüncelerinin Belirlenmesi. Determination of Postgraduate Students' Views about Ethical Rules Applied To Scientific Researches. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (22), 155-169.

Spandler, H., Mckeown, M., Roy, A., & Hurley, M. (2013). Football metaphor and mental well-being: An evaluation of the It's a Goal! programme. *Journal of Mental Health*, 22(6), 544- 554. doi.org/10.3109/09638237.2013.819420

Uyar, Y., & Sunay, H. (2020). Spor farkındalığı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(1), 46-58. doi.org/10.33689/spormetre.672441